

UVOD

LETEĆI DIPLOMATA

Pročitao sam toliko memoarske literature, da sam rešio da ne pišem sopstvena sećanja. Međutim, osećam se dužnim da budućim generacijama istoričara pružim informacije koje ne može da im pruži nijedan drugi čovek. Ja sam, naime - što se tiče nekih stvari koje zanimaju istoričare - jedini preživeli svedok. Većina vodećih ličnosti, sa kojima sam ja imao posla, umrla je nasilnom smrću. U rešenosti da svedočim, ohrabrila me je i pročitana posleratna litaratura, koja govori o meni. Za čitaoce je od ovog mog motiva mnogo interesantnije to da napišem objektivnu knjigu o svojim balkanskim doživljajima.

Važio sam već 1927. i 1928. godine za čoveka koji je stručnjak za privredne probleme Istočne i Jugoistočne Evrope. Zbog toga me je u januaru 1940. angažovalo Nemačko ministarstvo spoljnih poslova, da u Bukureštu budem specijalni nemački izaslanik. Moj zadatak je bio jednostavan: trebalo je da omogućim nesmetan transport rumunske nafte do Nemačke. Do tada su Zapadne sile blokirale rumunsku naftu. Pre nego što sam prihvatio ovu novu dužnost, bio sam gradonačelnik Beča. Tako je započela moja diplomatska karijera na Jugoistoku, kao „specijalnog izaslanika za ekonomska pitanja pri Nemačkom društvu u Bukureštu“.

Krajem 1940. godine okončao sam svoje očevidno loše odnose sa tri gaulajtera.¹ Oni su došli jedan za drugim, dok sam bio gradonačelnik Beča. Neslaganja su bila takva, da mi je preostalo samo da dam ostavku na svoj položaj. Odmah sam bio raspoređen u Ministarstvo spoljnih poslova, kao izaslanik prvog razreda.

¹ Gaulajterje visoka funkcija u hijerarhiji Nacističke stranke i može da se uporedi sa partijskim sekretarom u doba vladavine komunista (*napomena prevodioca*).

Godine 1941, pored zadataka u Rumuniji, dobio sam još jedan poseban zadatak, postao sam opunomoćeni za pitanja nafte na Jugoistoku. Ova služba, koja je sedište takode imala u Bukureštu, objedinila je dve službe za naftu, koje su radile paralelno, a katkada i haotično, i to u okviru nemačkog četvorogodišnjeg plana za potrebe Ministarstva privrede. Vrhovne komande Vermahta, Vrhovne komande Mornarice i Ministarstva vazduhoplovstva. Ja sam, dakle, bio odgovoran za ispunjenje četvorogodišnjeg plana. Pošto sam primio specijalni zadatak, postao sam takode i šef delegacije, koja je svaka tri meseca vodila pregovore sa Mađarskom u vezi s naftom.

Krajem januara 1941. obavio sam jedan zadatak u Bugarskoj: pregovarao sam u Sofiji u vezi s zaključenjem tajnog ugovora, koji se odnosio na snabdevanje hranom nemačke armije generala Lista. Ova armija upravo je vršila pripreme da krene u Grčku i to preko Bugarske. Posle tog događaja, boravio sam u više navrata u Bugarskoj, sa zadatkom da se bavim pitanjem prehrane Grčke, pa sam tako proputovao tom zemljom

U obavljanju tih zadataka, došao je oktobar 1942. Tada je grčkoj privredi i valuti zapretio kaos i raspad sistema. Dobio sam novi zadatak i postao specijalni izaslanik Rajha za privredna i finansijska pitanja u Grčkoj.

Ne samo da nisam bio oslobođen nijednog od tih zadataka, nego sam dobio i nove. Kada je krajem avgusta 1943. došlo do objedinjavanja Vrhovne vojne komande za Jugoistok pod jedinstvenom komandom armije grupe F general-feldmaršala Frajher fon Vajks (Freiherr von Weichs), bilo mi je povereno još jedno novo zaduženje. Postao sam koordinator za spoljnopoličke poslove i to za prostor Srbije, Crne Gore, Albanije i Grčke, odnosno, imenovan sam za specijalnog izaslanika Ministarstva spoljnih poslova za Jugoistok sa sedištem u Beogradu. Osim ove dužnosti, dobio sam zadatak da nakon kapitulacije Italije podržim „stvaranje nezavisne Albanije, koja treba da dođe na inicijativu same te zemlje“ (11. septembar 1943).

Za obavljanje tih zadataka nisu bili dovoljna uobičajena saobraćajna sredstva. Od oktobra 1942. stavljen mi je na raspolaganje specijalni avion, koji me je neumorno transportovao po Balkanu, u nemački Glavni štab, u Berlin i u Rim. Postao sam „leteći diplomata“, koji je te prostore i ljude doživljavao kao kaleidoskop. Od oktobra 1942. do oktobra 1944. obavio sam 215 letova. Kada je moj „hajkel 111“, kojim sam leteo poslednje ratne godine na Balkanu, jednom morao prisilno da se spusti, kao posledicu vazdušne borbe zadobio je časne ožiljke.

Od decembra 1944. vodio sam Službu Ministarstva spoljnih poslova za Srbiju, Crnu Goru, Albaniju i Grčku, sa sedištem u Beču. Neposredno pre ulaska Crvene armije u Beč, sedište Službe prebačeno je u Kicbiel (Kitzbühel). Moj zadatak se sastojao u tome da se brinem za emigrante iz navedenih zemalja.

Od vlade admirala Denica (Dönitz) dobio sam poslednje zaduženje - spoljnopolitički savetnik general-feldmaršala Keselringa u vezi s pitanjem kapitulacije armije kojom je on komandovao. Ta kapitulacija usledila je 6. maja 1945, dakle, dva dana pre opšte kapitulacije.

Amerikanci su me 12. maja 1945. pozvali u Kufstajn (Kufstein) na razgovor. Kazali su mi da nije potrebno da ponesem stvari, jer ću već uveče da se vratim kući. Ovo nije bilo sasvim tačno, jer sam se, istina, vratio jednog poslepodneva, ali ne sledećeg dana, nego posle sedam i po godina. Pošto sam proveo uobičajeno vreme u američkim logorima za internirane osobe i zatvorima, a na kraju i u palati pravde u Nirnbergu (Nürnberg), gde sam - od marta do aprila 1946 - bio svedok. Dana 29. juna 1946. nastavio sam svoju balkansku odiseju. Američke vlasti poslale su me, kao svedoka u procesu protiv Draže Mihailovića, u Beč, gde je trebalo da me sasluša jedna jugoslovenska komisija. To, međutim, nije sasvim odgovaralo istini. Izgleda da je jugoslovenskim vlastima lako pošlo za rukom da Amerikance u Beču ubede da sam im potreban za sudski proces u Beogradu.

Ni ovo, međutim, nije bilo sasvim tačno. U vezi s Dražom Mihailovićem bio sam saslušan odmah po dolasku u Beograd i to u odeljenju za ratne zločince. Time je moja uloga svedoka bila okončana. Prvo su mi kazali da ću morati da prenoćim u zgradi Ministarstva unutrašnjih poslova, jer još „nemaju sobu za mene“.

Međutim, ni ovo nije u potpunosti odgovaralo istini. U deset uveče već sam imao sobu, ali je to bila ćelija centralnog zatvora Udbe u „Staroj upravi“ u Beogradu.

„Vratićeš se uskoro kući“, kazao mi je sredinom jula 1946. jedan oficir Udbe. Ni ovo nije bilo sasvim tačno. Čovek može da raspravlja o značenju reči „skoro“ na Istoku i Jugoistoku Evrope. Ovo „skoro“ trajalo je šest i po godina.

Tek 16. maja 1951. beogradski Vojni sud potvrdio je presudu od dva-deset godina prisilnog rada - ponavljam: u najučitivijoj formi - gde seja imenujem kao „ratni zločinac“.

Ni ovo nije tačno: nisam bio poslan na prisilan rad, već sam živeo u zatvorskoj ćeliji u Sremskoj Mitrovici. Austrijsko-jugoslovensku granicu prešao sam 21. novembra 1952.

Pravo je čudo da sam još u životu. I to je istina.

Konačni zaključak: „Coveku je svojstveno da bude aktivan, ali ko radi mora i da pati!“